

nov. 1945

M E D D E L A N D E

Nr: 11

från

S K Å N E S V A P E N H I S T O R I S K A F Ö R E N I N G .

Onsdagen den 28 nov. kl. 19.00 kallas föreningens medlemmar till ordinarie sammanträde på Malmö Museum. Föredrag av ordföranden i Vaabenhistorisk Selskab, landsretssagförel Tage Lasson från Köpenhamn över ämnet "Revolvervaabnets Udvikling med särskild Henblik paa de äldste Typer." Föredraget belyses dels med balloptikonbilder och dels med utlånade vapen från Tøjhusmuseet i Köpenhamn. Efter sammanträdet gemensam supé. Sekr. mottager anmälan om deltagande i supén vid sammanträdet början. Medlemmar! Möten talrikt upp vid denna vår förenings första officiella kontakt med vårt danska brodersällskap!

Vårutflykten.

Föreningens sedvanliga vårutflykt ägde rum söndagen den 27 maj. Målet var Roserbergs gods, där vår medlem godsägare Nils Allvik residerar. Ett tjugotal medlemmar hade mött upp och mottogs på stora trappan av godsägare och fru Nils Allvik, vilka genast inviterade de tillstädes-

komna till ett dignande skånskt kaffebord i stora matsalen, där godsägaren hälsade välkommen. Med godsägaren som ciceron besågs därefter vapensamlingen och det magnifika hemmet med antikviteter och konstsamlingar samt godsets vackra trädgård med sällsynta trädslag varefter ånyo bjöds på förfriskningar. Föreningens ordförande vände sig därvid till värdfolket och tackade å de närvarandes vägnar och vände sig särskilt till värdinnan, som på ett sådant charmerande och utomordentligt sätt mottagit ett så stort sällskap. Då dagen dessutom var "mors dag" överlämnades från samtliga deltagare en liten enkel present.

Höstsammanträdet.

Ordinarie höstsammanträde avhölls under ordförandens presidium den 20 september på Malmö Museum. 25 medlemmar hade infunnit sig. Ordförande hälsade välkommen och vände sig särskilt till de nya medlemmar, som för första gången voro närvarande samt till aftonens föredragshållare major Uno Dunér, Lund. Förhandlingarna inleddes av ordföranden med en kort resumé över styrelsens åtgöranden under gångna sommaren och höst. På styrelsens förslag beslöts bl.a. låta trycka föreningens stadgar, som sedan skulle tillställas samtliga medlemmar. Efter förhandlingarnas slut lämnade ordföranden ordet till major Dunér, som höll ett heraldiskt föredrag över ämnet "fanor och standar". Det sakkunniga och på ett särskilt medryckande sätt framförda föredraget var beledsagat av balloptikonbilder i färger konstnärligt utförda av föredragshållaren. Ett kort referat av det intressanta föredraget lämnas på annat ställe. Ordföranden framförde föreningens tack till major Dunér och framhöll bl.a. att medlemmarna fått en liten inblick i den heraldiska vetenskapens begreppsvärld. Aftonen avslutades med en gemensam supé på restaurant TunneIn, där bordet var prytt med svenska flaggor och föreningens bordstandar.

Fanor och standar.

(Kort referat av major Uno Dunérs föredrag den 20/11 1945.)

Inledningsvis framhöll talaren, att de tidigaste nordiska fälttecknen omtalas under benämningen "märke". Sannolikt har märket varit en fanaty det berättas, att Ragnar Lodbroks söner på sin härfärd till England för att hämnas sin faders död medförde ett märke, som var sömmat av deras systrar och kallades korpen. Då Knut den store slog engelsmänne

vid Assington 1016, talas det om, att "korpen slog med vingarna", vilket väl kan tydas som ett bildligt uttryck för att en fanduk med ett invävt korpmarke fladdrade för vinden. Ett mynt präglat för konung Olof av Northumberland på 940-talet ger oss en upplysning om, hur detta korpmarke har kunnat se ut. Myntets bild av korpen är mycket vackert stiliserat. Ett annat mynt från samma tid visar en fana av trekantig form prydd med ett kors och med fransar i den nedre delen. Denna typ kan, fortsatte tal., ställas i samband med de förgyllda flöjlar, som voro uppsatta på vikingaskeppen. I nedre kanten av dessa flöjlar finnas en rad hål, i vilka varit fastsatta antingen liknande fransar som på den nämnda fanan eller möjligen en flöjelsduk. Fälttecknens form och utseende under övergången mellan 1000- och 1100-talet lära vi känna genom Bayeux⁴-tapeten, som skildrar Wilhelm Erövrarens tåg till England.

De hittills nämnda fanorna kommer till skillnad mot de efterföljande benämnas de förheraldiska. I samband med sköldmärkenas uppkomst skapas baneret, vilket är sköldmärket använt som fana. Ett vackert exempel på ett svenskt riksbaner är den flagga, som konung Albrekt av Mecklenburg håller i sin hand på en målning i Erich von Kirchbergs mecklenburgska rimkrönika författad i slutet av 1300-talet. I blå duk synes tre gyllene kronor ordnade två och en i förhållande till stängen. Dessa kronor kan sägas bilda urtypen för svenska kungabaner och de militära fanor, som tillkommit under 1930-40 talen. Fälttecknen bibehåller det heraldiska banerets form intill de tyska landsknektorganisationerna börja uppträda, vilka förde väldiga fandukar omkring fem meter och därutöver i höjd och längd. Denna typ infördes i Sverige av Gustav Vasa. Erik XIV, som var den förste, som gav den svenska krigsmakten en organisation med så stora förband som regementen, ordnade fanornas utseende enligt ett system, varigenom man kunde identifiera ett kompani till nummer och regemente. Ett gemensamt märke för alla fanorna var ett stort, genomgående, gult kors. Detta var hämtat från konungens vapensköld. Detta kors insatt i en blå duk påbjöds av Erik XIV såsom hans fälttecken [✓] till sjöss, något senare benämnt sjötecken, och av detta har den svenska nationalflaggan utvecklats sig. Under Johan III bibehölls de stora fandukarna, sammansydda av långsgående våder av olika färger och därtill prydda med det gula korset.

Under Gustav II Adolvs tid fingo fälttecknen internationellt europeisk form med mindre dukar, allegoriska bilder och deviser. Fanorna bibehölls under Kristina och Karl X Gustav, men under den senares tid började vid de förband, som upprättas enligt det äldre indelningsverket och genom utskrivning, att användas fälttecken prydda med landskapsvapnen. Detta bruk fullföljdes av Karl XI och får sin slutgiltiga utformning genom förordningen av 1686. Enligt denna fördes inom varje indelt infanteriregemente vid livkompaniet en livfana, som på vit duk visade riksvapnet och i övre, inre hörnet landskapets vapenbild, samt vid de övriga kompanierna en fana, vilkens duk hade landskapssköldens färg och pryddes av dennas vapenbild omgiven av en grön lagerkrans. För de indelta kavalleriregementena gällde ungefär samma regler med vita livstandar prydda med riksvapnet och landskapets vapenbild direkt insatt i kompanistandarens dukar dock utan lagerkrans och på yttre sidan utbytt mot konungens namnchiffer. Livtrupperna förde vita dukar med riksvapen och konungens namnchiffer.

Denna den s.k. pfalziska typen bibehölls i det stora hela oförändrad ända till 1819 och blev ett vackert uttryck för de indelta regementenas samhörighet med sina landskap. Nämda år införde Karl Johan fanor, som enligt det franska bruket bestod av nationalflaggan. Dessa fanor blevo icke populära. Redan under Oscar I åstadkoms en ändring, och fanor enligt den gamla landskapstypen överlämnades till regementena. Oscar II införde en modell, som skulle kunna sägas vara en kompromiss mellan Karl Johans-typen och landskapsfanorna: i en duk av nationalflaggan lades på korsets mittpunkt en sköld med landskapsvapnet. Denna modell blev ej heller populär. Regimenten, som hade kvar i förra sina landskapsfanor, anhöllo att få iståndsätta och använda dessa, vilket också beviljades.

Under vår nuvarande konung har en ny typ för arméns fälttecken sett dagen. Den utgöres av blå duk och i denna tre kronor av guld, i det övre, inre hörnet landskapets vapenbild och i de övriga vapenslagets emblem. Med hänsyn till den individualisering, som här uttryckes genom ett regementes fälttecken, och med den erfarenhet, som vunnits genom återgången till fanor ur landskapstyp, är det, slutade tal., mycket att beklaga, att de modärna fanorna erhållit ett så allmänt enhetsutseende som blivit fallet och att därigenom ett återknytande till den gamla karolinska traditionen omöjliggjorts. Landskapsvapnen, som

alltjämt ha sin rätta plats i det svenska folkets hjärtan, ha emellertid återuppstått i flera kamratföreningars fanor och standar.

Två vapensamlare i Halland.

Att Skånes vapenhistoriska förening har medlemmar långt utanför landskapets egna gränser, veta vi alla. Vid ett besök i Halmstad nyligen var undertecknad i tillfälle att närmare studera två samlingar nämligen herr Gustav Anderssons i Halmstad samt lantbrukare Karl G. Karlssons i Kvibille. Det är glädjande att omtala, att här har föreningen tvenne medlemmar med det verkligt levande intresset för gamla vapen. Herr Anderssons samling räknar närmare ett 200-tal nummer av såväl diverse blanka vapen som eldhandvapen. Bland de sistnämnda anför jag särskilt dels en utmärkt vacker med elfenben inlagd hjullåsbössa från 1600-talets första hälvt sign. Paul Lienhard München samt en svensk trombon med flintlås från 1700-talets mitt med Norrköpings stämpel. Båda voro utställda på vår förenings vapenhistoriska utställning på Malmö Rådhus förra året med katalognummer resp. 308 och 348. Vidare fanns bl.a. en lodbössa från 1700-talets början sign. FLB samt ett jaktgevär med s.k. "svinrygg", vilket senare för övrigt en gång tillhört lundsångaren Otto Lindblad. Bland pistolerna observerade jag en flintsnapplås sign. 1750 Pestava Spanien, samt av pistolsmederna C.G. Jakobsen, Köpenhamn, Jean Herman, Beyer a st. Honepeck m.fl. Dessutom fanns diverse såväl europeiska blankvapen som orientaliska dito. Herr Karl G. Karlssons i Kvibille samling räknar ett 100-tal nummer av såväl blankvapen som eldhandvapen, bland de senare många svenska. Bland de senare fanns gevär av David Bars Stockholm, bland de utländska av Bouget, Ficher m.fl. Det franska flintlåsgeväret m./ 1771, som på sin tid ansågs som ett av de bästa i Europa, var även representerat samt svenska lodbössor och "blissingebössor". Bland pistolerna fanns även en utmärkt vacker svensk husarpistol m./ 1759 försedd med Gustav III:s krönte namnchiffer, dessutom pistoler sign. Starbus, Hanel samt Jönköpings stämpel. Bland blankvapnen fanns svenska och utländska värjor och sablar samt några hirschfångare och slutligen en vacker mindre samling kruthorn.

Skr.

Vapenhistoriska notiser.

Föreningen Armémusei vänner har nyligen utgivit sin publikation Meddelanden VII. Ur det som vanligt intressanta innehållet kan bl.a. anföras en studie av Tor Schreber von Schreeb över ämnet "Livgardets beklädnad och beväpning från Christina till Carl XII" samt av armémuseichefen överstelöjtnant Th. Jakobsson en längre artikel betitlad "Fältmarskalken Augustin Ehrensvärds rapport såsom löjtnant vid artilleriet om en utländsk studieresa under åren 1736-1738".

Vaabenhistorisk Selskabs Aarvog IVc. 1945 innehåller artiklar av rustmästare J. Alm "Vapenhistoriska notiser från det senmedeltida Stockholm och Arboga", av Fritz C. Skaar "Bronzealdersverdene", av Ada Bruhn "Endnu engang: Hug - eller Stödvaaben" samt av Holger Jakobsen "Er Broncesværdene Hug- eller Stödvaaben".

Tøjhusmuseets i Köpenhamn separatutställning "Den danske Soldat gennem 500 Aar", som pågått och pågår ännu har rönt det största intresse. Vid ett besök därstädes för 3 veckor sedan, hade besöksantalet dags dato varit cirka 75000 enl. vad museiinspektör Egon Eriksen meddelade. Den mycket sevärd utställningen bör ses av varje vapenhistorisk intresserad svensk som besöker Köpenhamn. En utmärkt redigerad tryckt katalog giver besökaren en ännu större behållning av studierna. Från svensk vapenhistorisk forsknings synpunkt sett äro dock uppgifterna om karolinvärjan av s.k. m./ 1708 så förlegad och oriktig, att något dylikt icke borde stå i en officiell katalog.

Nyinvalida medlemmar.

Herr Sven Flodberg, Lund. (Mildner)
 Avdelningschef G.A. Odenborn, Malmö (Skr.)
 Rustmästare Vilhelm Jönsson, Lund. (Mildner)
 Lantmästare H. T:son Uggla, Lund. (Allvik)
 Ingeniör Harry Orre, Stockholm. (Ordf.)
 Köpman Arne Christoffersson, Malmö (Flodberg)
 Förvaltare Nils E.A. Svärd, Malmö. (Skr.)
 Museiinspektör, mag.art. Ada Bruhn, Köpenhamn. (Skr.)
 Museiinspektör, cand.mag. Egon Eriksen, Vanløse, Köpenhamn. (Skr.)

Red.J. Folke Herrström, Malmö.